

**П.П. ПАНЧЕНКО І ЙОГО «АГРАРНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»
У ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО
СТУДЕНТСТВА**

Каденюк Олександр Степанович

доктор історичних наук,

професор кафедри теоретико-правових і соціально-гуманітарних дисциплін,
Подільський державний університет, м. Київ

***Анотація.** Мета дослідження – висвітлити роль професора Петра Панченка у підвищенні ролі гуманітарного компоненту в вищій освіті України. **Методологія** ґрунтується на застосуванні проблемного підходу, комплексного методу та ін. **Наукова новизна** – розкрито мотиви та результати втілення здійсненого Петром Панченком проекту інтеграції аграрної науки та історії при викладанні в сільськогосподарських вишах. **Висновки.** Розробка спеціалізованих історичних курсів для студентів негуманітарних спеціальностей забезпечує як підвищення професійного рівня фахівців, так і значний суспільно-виховний ефект.*

***Ключові слова:** Петро Панченко, аграрна історія, гуманітарні дисципліни, вища технічна освіта.*

Гуманітарні навчальні дисципліни у вищій школі України покликані, насамперед, формувати світоглядні орієнтири молоді. Україна зараз переживає не найкращі роки, нам доводиться жити в період радикального переосмислення цінностей, суспільних теорій і соціальної практики. Тому особливо важливим стає вивчення у національних вищих навчальних закладах дисциплін соціально-гуманітарного циклу. Важливе місце гуманітарні науки мають посідати у вишах технічного спрямування, в яких вони іноді займають другорядне, підпорядковане становище.

Дискусія між «гуманітаріями» і «технарями» має глибоке коріння і в Україні, і поза її межами. Однак, якщо розвинуті країни світу постійно витрачають на розвиток науки (в тому числі гуманітарного циклу) значні кошти, українська влада в більшості випадків субсидує лише ті дослідження, які мають швидкий практичний результат. При чому, як у середовищі політичної та економічної еліти, так і в українському суспільстві загалом має місце переконання, що розвиток гуманітарної сфери науки напряму залежить від соціально-економічного становища країни. Нам видається, має місце відчутний взаємовплив першого і останнього. Без значної уваги з боку держави до гуманітарної освіти суто прикладні галузі наукового знання не дадуть очікуваного результату.

Саме з соціально-гуманітарними дисциплінами пов'язане формування світогляду майбутнього фахівця, його переконань і уподобань. Без них не можлива розбудова сталих інтересів суспільства, становлення і підтримання його високої морально-правової культури, формування гуманізму. На такі суспільно значущі речі

слід орієнтуватися будь-якій країні, яка поділяє цінності розвинутих країн західної демократії і готова з ними стратегічно співпрацювати.

На наше переконання, особливе місце в реалізації таких складних і важливих завдань належить вивченню історичного досвіду власного народу. Саме він є підґрунтям культури, традицій, національної психології, існуючого політичного і соціально-економічного устрою.

На перший погляд роль гуманітарних наук у людському суспільстві менш помітна, ніж прикладних наукових дисциплін. Це пов'язано з особливостями оцінки результатів праці гуманітаріїв, розмитими кордонами між фундаментальними та практичними дослідженнями, описовим характером наукової продукції. Разом з тим гуманітарні науки мають значно масштабніше суспільне відлуння, порівняно з природничими і точними науковими пошуками, можуть викликати могутній соціальний резонанс, мати значні культурні наслідки.

Зараз, в період всеосяжної кризи, особливо важливим стає популяризація дисциплін гуманітарного циклу на прикладі конкретної людини: знайомого, колеги, сусіда тощо.

Важливе місце серед таких дисциплін займає курс «Аграрної Історії України» і перший, хто ініціював його, був Петро Пантелеймонович Панченко. За його думкою цей навчальний предмет необхідно вивчати студентами вищих навчальних закладів аграрного спрямування, отже, крім вищезгаданих завдань, він має слугувати своєрідною об'єднавчою ланкою між загальноосвітньою та вищою школою у вивченні історії України.

Специфікою названої навчальної дисципліни є поєднання інформації з історії України та історії аграрних відносин. Начальний посібник повинен вмщати матеріал, який повною мірою відбиває основні віхи історичного поступу українського народу крізь призму соціально-економічного розвитку та політичних змін на великій території Східної та Західної Європи. І такий підручник було видано за авторством П.П. Панченка і В.А. Шмарчук. Даний навчальний посібник містить широкий виклад матеріалу, який розкриває основні процеси, що відбувалися в аграрній сфері України. Весь зміст посібника наповнений тим, що глибоке осмислення аграрної еволюції сприятиме подальшій консолідації українського суспільства. В останнє десятиліття наукова література з історії аграрного ладу і селянства України відзначалася новими ідеями та уявленнями, зумовленими застосуванням теоретичних установок і методів мікроісторії, соціальної психології та культурології, етнології й філософської антропології. Відбулася переоцінка змісту знань, розширилися сфери досліджень, пошук нових теоретико-методологічних підходів і системної парадигми для висвітлення соціально-політичного і культурно – духовного розвитку села.

Відповідно змінилася оцінка концепцій реформ, реконструкції діяльності окремих політичних діячів і державного апарату, по-новому з'ясовано типові явища у системах землеробства та агрокультури, еволюцію селянського господарства в ринкових умовах, розвиток селянської кооперації, вивчалися причини селянських міграційних рухів тощо. Ставилися завдання показати різні аспекти розвитку аграрної сфери України: організацію первісних форм землеробства, трансформації сільського господарства, правові, соціальні, політичні, економічні аспекти розвитку українського села. Обрані хронологічні межі охоплюють широкий відрізок аграрної

історії, які включають в себе визначальні події, на території України пов'язані з історією українського селянства.

Життя вимагає не тільки творчого розвитку політології, соціології, філософії, культурології, історії як наук, але й донесення їх надбань до всього суспільства. Тадеуш Котаржинський зазначав: «Наукою є усяке знання, яке дозріло до того, що його можна викладати як окрему дисципліну на рівні вищої школи». За таких умов багато залежить саме від якості викладання історії.

У сучасних умовах існує потреба не просто підвищення рівня викладання гуманітарних дисциплін у аграрних вищих навчальних закладах, але й, можливо, докорінної зміни форм і методів їх вивчення. У виші доцільно застосовувати принципи засвоєння знань на основі варіативності викладання навчального матеріалу та специфіки самого навчального закладу.

Рівень засвоєння студентами знань та формування світоглядних орієнтирів залежить і від наявності підручників, навчальних посібників, відповідних методичних розробок. До того ж, важливо посилити в них виховні моменти, бо як слушно визначив С.Л. Франк «...єдина доступна нам позитивна думка про зміст історії полягає в тому, що історія є процес виховання людського роду».

Отже, життя вимагає збільшення навчального навантаження на вивчення дисциплін гуманітарного циклу, оскільки саме на них лежить найбільше навантаження з виховання особистості і громадянина. Безумовно – це питання майбутнього Української держави.

На сучасному етапі надзвичайно важливим завданням вищої школи є поєднання спеціалізованих навчальних дисциплін, покликаних забезпечити теоретичне та практичне підґрунтя підготовки майбутніх фахівців, із науками соціально-гуманітарного циклу. Саме останнім належить провідна роль у формуванні гармонійно розвинутої особистості, розбудови духовних пріоритетів та ціннісних орієнтацій молодого людини.

В науковому доробку Петра Пантелеймоновича існує велика кількість праць не тільки учбової літератури, а й дослідження пов'язані з соціально-економічними та політичними відносинами в українському селі у ХХ – на початок ХХІ ст.

Маємо надію, що публікації Панченка П.П. з аграрної історії України послужать цінним джерелом інформації для широкого кола читачів.

PETRO P. PANCHENKO AND HIS «AGRICULTURAL HISTORY OF UKRAINE» IN SHAPING THE WORLDVIEW OF CONTEMPORARY UKRAINIAN COLLEGE STUDENTS

Oleksandr Kadeniuk

Doctor of Historical Sciences,

Professor of the Department of Theoretical and Legal and Social and Humanitarian Disciplines,
Podillia State University, Kyiv

Abstract. *The purpose of the study is to highlight the role of Professor Petro Panchenko in increasing the role of the humanitarian component in higher education of Ukraine. The methodology is based on the application of a problem approach, a complex method, etc. Research novelty – the author shows motives and outcomes of the implementation of a project of integration of agricultural science and history in teaching in agricultural universities which was launched by Petro Panchenko. Conclusions.* The development of specialized historical courses for students not majoring in humanities enables both an increase in the professional level of specialists and a major social and educational impact.

Key words: *Petro Panchenko, agricultural history, humanities, higher technical education.*